

STRATEGICKÁ MEDIÁLNÍ KOMUNIKACE ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ: PŘÍKLAD DEMOKRATICKÉ REPUBLIKY KONGO

UNITED NATIONS STRATEGIC MEDIA COMMUNICATIONS: THE CASE OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO

Mira ABRAHAMYAN

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 30. 04. 2023

Schválený: 12. 06. 2023

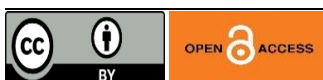
Vydaný: 30. 06. 2023

ABSTRACT

The article deals with the approach of strategic communication (formerly information intervention) of the United Nations (UN), focusing on the context of the use of media for these purposes. This text provides an evaluation of the communication and information strategy applied to the case study of the Democratic Republic of the Congo (DRC) and the peacekeeping mission MONUC/MONUSCO. The aim is to reflect the evolution of media use in missions and to provide an overview of the development of the UN strategic information concept. Strategic communication with all stakeholders (involving the media access) is essential to establish and maintain mission effectiveness.

KEYWORDS

Strategic Communication, Peace Operations, United Nations, Democratic republic of the Congo, Radio Okapi, MONUC, MONUSCO

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Mírové operace Organizace spojených národů (OSN) prošly od roku 1990 změnami vedoucími k proměně nástrojů a přístupů, v úsilí o řešení konfliktů v mezinárodních vztazích (Waisová, 2011, s. 22-23). Daný proces změn v mírových misích je v literatuře označován jako mírové mise druhé generace, jejichž nedílnou součástí je i zapojení civilistů z řad policejních sil, soustředící se na stabilizaci a postkonfliktní rekonstrukci společnosti. Pozdější mírové mise, tzv. třetí generace, jsou založeny na myšlence strukturální prevence a poválečné rekonstrukce. Tyto robustní mise jsou charakterizovány jako multilaterální, multidimenzionální a multinárodní/multikulturní operace, ve kterých jsou nasazeni další aktéři, členské státy OSN, programy OSN (Rozvojový program OSN, UNHCR), regionální mezivládní organizace jako

například Africká unie, OBSE. Tyto operace zahrnují ve svých misích i komunikační strategie, dříve tzv. „informační intervence“. Již tehdejší generální tajemník Butrus Butrus Ghálí upozorňoval na důležitost otázek informovanosti. Vydal klíčovou zprávu, „*Agenda pro mír*“, v roce 1992, kde identifikoval potřebu „efektivní informační kapacity“ v mírových operacích (Ghali, 1992, s. 14).

Další dokument expertů OSN byl zveřejněn v roce 2000 a jednalo se o zefektivnění fungování mírových operací. Takzvaná Brahimiho zpráva obsahovala doporučení ve směru k informování veřejnosti („*public information*“). V paragrafu č. 269 Generální tajemník zdůrazňuje, že: „*je třeba, aby OSN oslovila občanskou společnost a posílila vztahy s nevládními organizacemi, akademickými institucemi a médii, které mohou být užitečnými partnery při prosazování míru a bezpečnosti pro všechny*“ (Brahimi Report, 2000, s. 4). Hlavním nedostatkem této zprávy z hlediska informování veřejnosti bylo to, že neposkytla určitý rámec pro její uskutečnění v misích.

Informační intervence se staly podstatnou součástí misí OSN na podporu míru. V roce 2002 došlo k dalším radikálním reformám. Byla vytvořena komunikační skupina, která měla posílit meziagenturní koordinaci v oblasti informování veřejnosti. Také na úrovni misí se OSN prosazovala v rozšíření využívání médií v informačních a vzdělávacích programech (Jacob, 2017, s. 16). Z tohoto hlediska plnilo informační funkci Radio Okapi, které bylo součástí mírové mise MONUC (od roku 2010 MONUSCO).

V mnoha mírových misích OSN patřily jednotky zabývající se informacemi a komunikací k největším civilním složkám. Bez ohledu na konsensus o zásadní úloze informování veřejnosti a strategické komunikace v mírových operacích (Howard, 2019; Lehmann, 1999), zůstávala funkce médií donedávna nedostatečně prozkoumána. Z tohoto hlediska se článek zaměřuje právě na konkrétní aktivity Radia Okapi, které měly za cíl informovat postkonfliktní veřejnost o situaci v zemi.

Cílem článku je analyzovat jakým způsobem se proměnil přístup informační intervence mírové mise MONUC/MONUSCO v DRK a později strategické komunikace, a to v rámci využívání médií pro tyto účely. Cílem je analyzovat vývoj využívání médií v misích a poskytnout přehled rozvoje strategického informačního konceptu OSN.

V současné době se mírové operace OSN zaměřují na digitální a interaktivní prostředky komunikace, jako jsou platformy sociálních médií (Twitter, YouTube, Facebook). Otázka strategické komunikace byla prioritou v nejnovější reformě mírových operací, takzvaném A4P+, neboli 2021-23 fáze programu „Akce pro udržování míru“ (A4P) (UN Peacekeeping, 2021). Strategická komunikace se všemi zúčastněnými stranami má zásadní význam pro vytvoření a udržení účinnosti mise.

CÍL A METODIKA

Tento článek využívá k analýze strategické komunikace dokumenty OSN, převážně materiály UNESCO (Mezinárodního programu pro rozvoj komunikace) a mírové mise MONUC (MONUSCO). Tyto materiály byly podrobeny kvalitativní obsahové analýze za účelem získání údajů a informací souvisejících se zkoumaným problémem. Technika sběru dat se vyzořovala na oblast počátku informační intervence až do současného přístupu strategické komunikace OSN.

Na základě multidisciplinárního přístupu je kombinována teorie mezinárodních vztahů a mediálních studií. Převažující neoliberální ideologie 80. a 90. let 20. století a vzestup masmédií, jakožto hybatelů veřejné diplomacie, přinesly nové možnosti v řízení zahraniční a bezpečnostní politiky státu, které formovaly vývoj komunikační strategie OSN.

Cílem je komparovat komunikační strategii OSN převládající v 90. letech 20. století ve formě informační intervence se současnou mediální strategií 21. století. Za účelem analýzy aplikované strategie na konkrétním území byla využita případová studie DRK, která reflektuje používané komunikační strategie s ohledem na proměňující se charakter mírové mise MONUC/MONUSCO v čase. Dalším cílem je poukázat na vývoj činností, které byly na daném území po občanské válce uplatňovány za využití tradičních i elektronických médií.

Diskusní a závěrečná část přináší debatu nad uchopením pojmu „informační intervence“, kterou konfrontuje s „kybernetickou válkou“. Strategická komunikace v mírových operacích je dále srovnávána v kontextu tradičních vojenských operací, „informačních operací“ a „psychologických operací“.

1 OD INFORMAČNÍ INTERVENCE KE STRATEGICKÉ KOMUNIKACI OSN

Mění se světová politika se stále více sílícími informačními a globalizačními tendencemi, vedla Josepha Nyeho k rozvinutí konceptu moci, kterou rozdělil na „hard power“ a „soft power“. V knize *Soft Power: The Means to Success in World Politics* definuje měkkou moc jako: „schopnost jednoho aktéra ovlivnit chování ostatních“ (Nye, 2004, s. 5-9), a to prostřednictvím spolupráce, tvorbou agendy, přesvědčováním a vyvoláváním pozitivních reakcí za účelem získat požadované výsledky. Tvrdou moc dále označil jako sílu hrozeb vojenskými prostředky, ekonomickými výhrůžkami a uplácením. Na počátku 21. století však autor přichází s konceptem „smart power“ ve smyslu schopnosti „kombinovat zdroje hard a soft power do efektivních strategií“ (Nye, 2011, s. 25-46; s. 22-23). Autor poznamenává, že rozhodujícím a důležitým předpokladem měkké síly je její informační důvěryhodnost. Politika se stává soutěží v důvěryhodnosti, ve které mezi sebou soutěží zpravodajská média, korporace, nevládní organizace (NGO), mezivládní organizace i vědecké komunity (Nye, 2008, s. 100). Ve světě tradiční mocenské politiky jde obvykle o to, čí armáda nebo ekonomika

zvítězí. Politika v informačním věku „může být nakonec o tom, čí příběh zvítězí“ (Arquila – Ronfeldt, 1999, s. 53).

Jamie Metzl, bývalý úředník OSN pro lidská práva, přichází s pojetím „informační intervence“ v článku *Information Intervention: When Switching Channels Isn't Enough*, z roku 1997, kterou definuje jako určitou formu „měkké humanitární intervence“ (Thompson – Price, 2002, s. 41). Ve své stati se obrací k příkladům zneužívání médií pro propagandistické účely, jenž považuje za hlavní spouštěče humanitárních krizí a konfliktů ve 20. století. Uváděl příklad etnicko-politického napětí mezi kmeny ve Rwandě, kde rozhlasové vysílání nabádalo k vraždění lidí, což vyústilo v genocidu a vyvraždění pětiny obyvatel. Po této události vyvstaly na půdě mezinárodního společenství otázky, zda a jakým způsobem lze legálně zakročit proti takovému nenávistnému vysílání, a to bez porušení suverenity daného území (Metzl, 1997 b, s. 628-630).

Informační intervenci chápe jako posílení veřejných záležitostí a vztahů s médii („veřejná diplomacie“) pomocí nových technologií, a to k promítání určitého (politického) sdělení publiku se souhlasem představitele státu nebo bez něj. Dále jako mediální rozvojovou činnost, která má různými způsoby napomáhat budování demokratické mediální sféry. Třetím a pravděpodobně nejkontroverznějším cílem stanovuje agresivní zásah do negativních mediálních aktivit v krizové společnosti, které mohou zahrnovat i rušení neboli „jamming“ mediálního vysílání. To by však mělo být vždy až poslední možností po překročení předem dohodnutých limitů (Metzl, 1997 a, s. 17).

Všechny tři činnosti se mnohdy doplňují, avšak odráží nejednoznačnost, jenž je vlastní celé myšlence informační intervence v 90. letech 20. století. Z tohoto důvodu bylo jedním z jeho doporučení, v tomto ohledu, formální zavedení složky informační intervence do kapitoly VII Charty OSN a tím deklarování její činnosti (Thompson – Price, 2002, s. 8-9).

Pokud má být informační intervence dle pojetí Metzela „měkkou humanitární intervencí“, tak samotné koncipování humanitární intervence představovalo výzvu pro OSN a její členské státy. Termín v sobě zahrnuje „hrozby silou nebo použití síly přes hranice státu (nebo skupiny států) s cílem zabránit nebo ukončit rozsáhlé a závažné porušování základních lidských práv jiných osob než vlastních občanů, a to bez souhlasu státu, na jehož území je síla použita“ (Holzgreffe, 2003, s. 18).

Takzvaným „právem na humanitární intervenci“ a otázkou, zda je vhodné, aby státy přijaly donucovací (zejména vojenskou) akci, proti jinému státu za účelem ochrany osob ohrožených v tomto jiném státě se zabývá dokument ICISS „*The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*“ z roku 2001. Definuje suverenitu nikoli nutně ve smyslu vestfálských zásad územní celistvosti, nedotknutelnosti hranic a nadřazenosti státu, ale ve smyslu dvojí odpovědnosti: vnější – respektovat suverenitu jiných států, a vnitřní – respektovat důstojnost a základní práva každého člověka ve státě. Zpráva nepovažuje informační intervenci za samostatný mechanismus, ale za součást komplexní nebo vícerozměrné humanitární intervence (Evans –

Sahnoun, 2001). Tento moderní význam suverenity je pro koncepci informační intervence zásadní. V oddíle 7.37 dokumentu se uvádí, že: „plánování operace na ochranu by mělo obsahovat přiměřeně dílčí koncepci informování veřejnosti. Vedení vhodné informační kampaně pro veřejnost je nejen rozhodující pro udržení podpory veřejnosti, ale také pro udržení soudržnosti koalice“ (Thompson – Price, 2002, s. 25). Čímž se opět dostáváme k potřebám důvěryhodného jednání.

1.1 Fáze informační intervence

Informační rámec intervence v sobě zahrnuje tři důležité cíle (Thompson – Price, 2002, s. 25):

1. Mediální intervence: jasné vysvětlení použitých modelů, dostupných zdrojů a plán, jak by intervenující a místní aktéři spolupracovali.
2. Efektivní vyjádření mezinárodního společenství s transparentní strukturou.
3. Odpovědné prostředí se zodpovědnými aktéry.

Metzl rozlišuje mezi první a druhou fází informační intervence na něž se vztahují různé právní režimy. Fázi I. Popisuje na jedné straně jako informační zásah reagující proti škodlivé informaci, na druhé straně jako reakci potlačující extrémní okolnosti. Fázi II. určuje jako využití informací ze strany OSN při mírových operacích (Thompson – Price, 2002, s. 42). Obě fáze vyžadují zcela odlišný právní a politický rámec a různé strategie. V obou případech je cílem posílit umírněnost v krizové společnosti, přinášet zprávy a informace z vnějšího prostředí, vytvářet objektivní klima a zasáhnout v případě negativní mediální aktivity v krizové společnosti, což může zahrnovat i cílené narušení vysílání nenávistných zpráv (Metzl, 1997a, s. 41-42).

Tyto dva proudy lze koncepčně rozlišit (Jacob, 2017, s. 6):

1. Činnosti informační intervence zaměřené na posílení veřejné diplomacie, jejichž cílem je přinést sdělení určitému publiku, a to buď se souhlasem představitele státu, nebo bez něj. Záměrem je obvykle ovlivnit názor nebo jednání (Reakční informační intervence).
2. Aktivity v oblasti rozvojových médií prováděné zahraničními státními nebo nestátními aktéry, jejichž cílem je napomáhat budování demokratické mediální sféry v krizovém státě (Rozvojová informační intervence).

Je třeba poznamenat, že tyto dva proudy se vzájemně nevyklučují a mohly by být komplementární.

Na Metzlovu práci navazují Price a Thompson (2002, s. 148) v kolektivní monografii s názvem „Forging Peace: Intervention, Human Rights and Management of Media Space“. Metody postupu při informační intervenci rozdělují do tří strategií dle fáze konfliktu, a to před konfliktem, během konfliktu a po konfliktu. Přicházejí s tím, že vhodnost dané techniky závisí

na fázi, do které potenciální nebo skutečný konflikt dospěl. Pouhá možnost použití určitých technik přitom může záviset na politické vůli a ekonomických zdrojích. Autoři navrhli modul pro informační intervence související s udržováním míru, který se skládá ze samostatného souboru mechanismů a tvrdí, že účinný plán informační intervence musí být „ušitý doma na míru“ a participativní. Pokládají za nezbytné zapojit místní komunity a novináře při identifikování těchto komunikačních strategií, které mohou zahrnovat použití participačních technik vizualizace v terénu či vedení rozhovorů. V daném období však neexistoval jasně definovaný rámec pro konkrétní a časově vymezená opatření vycházející z podrobného hodnocení probíhajícího programu informační intervence, který by umožnil pochopit oblasti úspěchů a oblasti neúspěchů v jednotlivých fázích konfliktu (Jacob, 2017, s. 194).

1.2 Strategická komunikace OSN

Na počátku roku 2000 začal Odbor OSN pro informování veřejnosti (DPI) přeorientovávat svůj přístup vytvořením Oddělení strategické komunikace, které mělo zajistit, aby komunikace byla postavena do centra strategického řízení OSN. Tato restrukturalizace proběhla v roce 2002 a informuje o ní Valné shromáždění OSN v dokumentu „Reorientation of United Nations Activities in the Field of Public Information and Communications-Report of the Secretary-General“. V roce 2003 byla zřízena Divize strategické komunikace, jejímž úkolem bylo formulovat komunikační strategie k prioritním otázkám a provádět komunikační kampaně na podporu cílů OSN (UN Strategic Communication Division, 2003, odst. 1). Ačkoliv však OSN ve svém konceptu nepřichází s vlastní definicí strategické komunikace, lze ji chápat jako „komplexní úsilí o pochopení a zapojení klíčového publika za účelem vytvoření, posílení nebo udržení podmínek příznivých pro prosazování zájmů, politik a cílů mise“ (Birnback 2019, s. 4; Hallahan, 2007, s. 1).

Efektivní strategická komunikace zahrnuje obousměrné předávání zpráv (tj. jak předávání zpráv, tak naslouchání) přizpůsobené různým cílovým skupinám (jak veřejnosti, tak soukromé sféře) na různých mediálních platformách (rozhlas, televize, tisk, internet, sociální média). Veřejné informování a strategická komunikace v mírových operacích postupem času nabývají na významu, rozšiřujícím se přístupem k novým technologiím, zejména k mobilním telefonům a digitálním médiím, které otevírají prostor pro šíření fám a dezinformací ve společnosti, což vyvolává naléhavou potřebu těmto dezinformacím čelit (Sherman – Trithart 2021).

Oficiálně byla zavedena strategická komunikace do misí pro udržování míru po roce 2010, aby lépe odrážela proaktivní a strategickou povahu moderních mírových operací. V kontextu mírových operací to představuje schopnost vysvětlit klíčovými zainteresovaným stranám a klientům na národní, regionální a mezinárodní úrovni svůj mandát a koncepci operací. Podle této politiky je cíl strategické komunikace trojí (Sherman – Trithart, 2021, s. 4):

1. zvýšit důvěru v mírové procesy a umožnit misím porozumět náladám veřejnosti a reagovat na ně,
2. budovat podporu mandátů a cílů misí mezi obyvatelstvem hostitelského státu a mezinárodním publikem,
3. zvládat čelit hrozbám, které by mohly ovlivnit navazování vztahů s hostitelskými komunitami a mechanismus včasného varování před potenciálními hrozbami. S cílem informovat o krizích, ale za podmínky ověřování zpráv.

V roce 2016 byla aktualizována koncepce pro strategickou komunikaci a informování veřejnosti skrze Oddělení mírových operací (Department of Peacekeeping Operations, DPKO) a Oddělení podpory v terénu (Department of Field Support, DFS) Organizace spojených národů. Tato nová směrnice přišla nahradit starou z roku 2006 a přímo ovlivňuje možnosti operace MONUSCO plnit své úkoly. Koncepce revitalizuje staré mechanismy s cílem zlepšit poskytování informací místnímu obyvatelstvu, a tím i udržet účinnost mise. Rovněž nastínila klíčovou roli, kterou hrají technologie, digitální média a inovace v činnosti mise OSN v DRK. Tato komunikace je zaměřena na podporu vztahů s veřejností a krizovou komunikaci za využití elektronických médií (rozhlasu, televize) a tiskové sekce, která vydává propagační materiály. Během této aktualizace bylo dohodnuto, že se „informování veřejnosti“ bude označovat jako „strategická komunikace a informování veřejnosti“, což je název, který lépe odráží proaktivní, strategickou povahu moderních komunikačních činností (Sherman – Trithart, 2021, s. 4; Birnback, 2019:6).

Strategická komunikace má zásadní význam pro práci mírových operací v oblasti ochrany civilního obyvatelstva (POC, The Protection of Civilians). Kromě zefektivnění úsilí v oblasti POC mohou mise využít strategickou komunikaci k řízení úrovně ochrany, kterou mohou poskytnout. Nezávislý strategický přezkum mise MONUSCO z roku 2019 například doporučil, aby mise jasně sdělila, že její vojenská složka bude zaměřena na poskytování POC v šesti provinciích postižených konfliktem, zatímco za zbytek země budou zodpovědné konžské ozbrojené síly (Spink, 2018, s. 24-25).

S příchodem celosvětové pandemie Covid-19 v roce 2020 OSN vypracovala svou první globální komunikační strategii, což se shodovalo s přejmenováním DPI na Odbor globální komunikace (Department of Global Communications). Podle OSN komunikační strategie představuje kulturní změnu Organizace. Cílem je podpořit kulturu komunikace a transparency, která prostupuje všemi úrovněmi Organizace jako prostředek plného informování národů o cílech a činnostech OSN (Activities of the Department of Global Communications: strategic communications services, 2020).

V rámci Deklarace společných závazků, která je součástí iniciativy generálního tajemníka „Akce pro udržování míru“ (A4P), se členské státy „zavázaly zlepšit strategickou komunikaci a zapojení místního obyvatelstva s cílem posílit porozumění mírovým misím a jejich mandátům“ (UN, Declaration of Shared Commitments on UN Peacekeeping

Operations, 2018). Strategická komunikace je také jednou ze sedmi priorit stanovených v „A4P+“, prováděcího plánu A4P na období 2021-2023 (UN, 2021).

1.3 Komparace přístupů

Porovnáním obou zkoumaných rámců lze získat představu o proměnách přechodu informační intervence ke strategické komunikaci OSN. Rámec informační intervence vychází z konceptu intervencionismu a charakterizuje způsob, jakým Organizace prosazovala své cíle v rámci mírových misí a veřejné diplomacie.

V období od poloviny 90. let 20. století do začátku roku 2000 se vedly debaty o tom, jak inovovat doktrínu informační intervence, aby vyhovovala současnému mediálnímu prostředí, které se změnilo rozvojem elektronizace a digitalizace. Přístup informační intervence byl postaven na jednosměrném komunikačním toku, kdy se OSN zabývala převážně mediální rozvojovou činností skrze tradiční masová média (Birnbach, 2019, s. 9). Využívala k tomu intervencionismus v kontextu „veřejné diplomacie“ jakožto informační politiky. Model sledování obsahu tištěných, rozhlasových a televizních médií se později přesunul k sociálním a digitálním médiím.

Přechod k oficiální strategické komunikaci nastává až počátkem 21. století, kdy se stane centrem strategického řízení a komunikačních kampaní OSN (UN Strategic Communication Division). Přístup v sobě zahrnuje základní strategie public relations, reklamy a marketingu a pracuje i se zapojením publika v rámci využívání digitálních technologií a internetu pro komunikaci (Fitzpatrick, 2007). Strategie tak lépe využívá obousměrného komunikačního toku, což přináší efektivnější přístup. V rámci ochrany civilního obyvatelstva se od roku 2016 přístup oficiálně změnil na „strategickou komunikaci a informování veřejnosti“, s cílem podávat informace přímo v konfliktních oblastech.

V současnosti je realizace strategické komunikace OSN prakticky rozdělena mezi Oddělení pro informování veřejnosti (DPI), Oddělení pro mírové operace (DPKO), Oddělení podpory terénu (DFS) a Oddělení pro politické záležitosti (DPA). Celkovou odpovědnost za strategickou komunikaci organizace nese DPI, který předsedá Skupině OSN pro komunikaci (UNCG, UN Communications Group). Skládá se z pracovníků komunikace z oddělení a agentur, fondů a programů (AFP, Departments and Agencies, Funds and Programmes), kde je UNCG hlavním integračním orgánem v otázkách komunikace (Birnbach, 2019, s. 4).

2 PŘÍPAD DEMOKRATICKÉ REPUBLIKY KONGO (MONUC/MONUSCO)

Největší stát v subsaharské Africe, Konžská demokratická republika byla zasažena dlouhou historií konfliktů, politických otřesů, nestability a autoritářské vlády, což vedlo k vážné, nadále pokračující humanitární krizi. Kromě toho došlo v důsledku multietnických

sporů, občanských válek a vnitrostátních konfliktů k nucenému vysídlování obyvatel (WB, 2002).

První a druhá konžská válka (1996-1997 a 1998-2002) se staly nejbrutálnějšími konflikty od druhé světové války doprovázené masovým porušováním lidských práv a v podobě hromadných znásilňování, mučení a poprav civilního obyvatelstva. Do druhé konžské války bylo postupně zapojeno množství povstaleckých skupin i cizích mocností (Rwanda, Uganda a Angola, Sudán a Zimbabwe). Sousedící státy v konfliktu intervenovaly buď přímou vojenskou účastí nebo finanční a materiální pomocí (Schoumaker a kol., 2009).

Mezinárodním silám, a to zejména OSN a Organizaci africké jednoty – OAU se podařilo v roce 1999 dojednat Dohodu z Lusaky, i přesto se nepovedlo zastavit boje v zemi. V daném roce byla ustanovena Mise OSN v Demokratické republice Kongo (MONUC), jenž byla zřízena Radou bezpečnosti, konkrétně Rezolucí 1279 RB dne 30. listopadu 1999. Měla za cíl podporovat a monitorovat dodržování dohody o příměří a o dva roky později byla pověřena rezolucemi 1355 RB a 1376 RB zajistit komplexní a dobrovolné odzbrojení, demobilizaci, repatriaci, reintegraci a přesídlení (DDRRR, „Disarmament, Demobilization, Repatriation, Reintegration, and Resettlement“) zahraničních ozbrojených skupin pro dlouhodobou stabilitu a hospodářský rozvoj DRK (MONUC, 2022).

Dalšími úkoly bylo dosáhnout propuštění všech vojenských a válečných zajatců ve spolupráci s mezinárodními humanitárními agenturami; dohlížet a ověřovat uvolnění a přemístění sil stran; usnadnit humanitární pomoc a prosazování lidských práv se zvláštním zřetelem na zranitelné skupiny včetně žen, dětí a demobilizovaných dětských vojáků, v úzké spolupráci s agenturami OSN, vládními i nevládními organizacemi (rezoluce Rady bezpečnosti 1291 ze dne 24. února 2000). Informační intervence MONUC v DRK, jejichž cílem bylo přimět povstalecké bojovníky k odzbrojení, zapadají dle Metzela konceptu do fáze II informační intervence, kde dochází k „širšímu využití informací mezinárodním společenstvím v jeho mírových operacích“ (Jacob, 2017, s. 9).

Mise MONUC použila konkrétně rozhlas k transformaci konfliktu v dané etnicky rozdělené zemi. Rádio Okapi bylo založeno společně s mírovou misí a švýcarskou nevládní organizací Fondation Hironnelle, která již měla zkušenosti s vysíláním v postkonfliktním prostředí. Od svého založení v roce 1995 se tato nadace podílela i v dalších krizových zemích. Dopomohla k vytvoření rozhlasových stanic například v Libérii (Star Radio), v Kosovu (Radio Blue Sky) či v Sierra Leone (Cotton Tree News) (Foundation Hironnelle, 2022).

První vysílání Radia Okapi se objevilo v éteru 25. února 2002, v den, kdy byl v Sun City zahájen mezikonžský dialog (Taunya, 2004, s. 56-67). Rádio Okapi v podstatě podporuje MONUC při plnění jejího mandátu a funguje jako jednotka Oddělení pro informování veřejnosti se 140 zaměstnanci, z nichž spolupracovalo 108 konžských novinářů, techniků a 32 mezinárodních pracovníků (Naidoo, 2002, s. 60).

Zpravodajské pořady a zprávy jsou vysílány v pěti jazycích: francouzština, lingala, tshiluba, svahilština a kikongo. Jedním z klíčových pořadů, které rádio vysílalo byl Dialogue inter-Congolais (Mezikonžský dialog). Jedná se o politický zpravodajský magazín, vzniklý jako platforma pro interakci mezi konžskými politiky a povstaleckými skupinami, jež se účastnili národního dialogu mezi Konžany, podporovaného OSN, v Sun City v Jihoafrické republice. Poprvé tak mohly bojující strany v DRK otevřeně diskutovat o svých problémech. Vzhledem k tomu, že tato jednání skončila neúspěšně, rádio pokračovalo ve vysílání pořadu s novým názvem Dialogue entre Congolaise (Dialog mezi Konžany) (Taunya, 2004, s. 60).

Dalším vysílaným pořadem byl Gutahuka, což v jazyce kinyarwanda (úřední jazyk ve Rwandě) znamená „Zpátky domů“. Program zaměřil své vysílání na rwandské povstalce v Kongu. Cílem bylo přesvědčit rwandské hutuské bojovníky, aby opustili DRK. Vysílání zohledňovalo dva aspekty: nejprve došlo k vysvětlení průběhu programu a následně k interpretaci jednotlivých fází procesu odzbrojení, demobilizace, repatriace, přesídlení a reintegrace. V pořadu Gutahuka vystupovali repatriovaní bojovníci a podávali svá svědectví o podmínkách, které zažívají ve své vlasti. Pořad se snažil poskytnout co nejvíce informací o tom, jak se mohou dobrovolně vrátit do své země a očekávalo se, že tato svědectví přimějí zájemce o DDRRR (kteří mohou stále váhat), zapojit se do tohoto procesu (Jacob, 2016, s. 106).

Programové schéma Rádia Okapi se proměňovalo v závislosti na politické situaci v zemi a reagovalo na výzvy mírové mise. Dnešní informační prostředí se jen málo podobá tomu, jak vypadalo na začátku mise v roce 1999. Do značné míry tomu tak je v důsledku rozšířeného přístupu k internetu, chytrých telefonů a sociálních médií. Analogicky k Metzselovi lze současný stav přirovnat k fázi I., kterou nazývá jako „reakční informační intervence“. Zatímco mírové operace OSN se snaží zlepšit své strategické komunikační schopnosti v reakci na vnější výzvy, účinné komunikaci mohou bránit i vnitřní překážky. Pro úspěšnou informační strategii je potřeba provádět školení komunikačních pracovníků v prosazování proaktivního, upřímného a nedefenzivního stylu vystupování na veřejnosti, zejména ve vztahu k médiím: posilovat interní komunikaci; aktivně využívat digitální média a akceptovat přechod od jednosměrné komunikace k obousměrnému toku (Birnbach, 2019:9). Strategická komunikace je často považována za dodatečnou myšlenku. V důsledku toho je komunikace misí často reaktivní a reaguje na negativní události (Sherman – Trithart, 2021:10).

V roce 2020 se OSN rozhodla bojovat proti globální „infodemii“. Zahájila iniciativu „Verified“ („Ověřeno“), v jejímž rámci byla zřízena síť dobrovolníků, kteří každý týden přijímali obsah ze sociálních médií související s informacemi o Covid-19, který se snažili verifikovat v devíti jazycích (UN, 2020). Zahrnovala také tvorbu původního obsahu na úrovni misí (včetně rozhlasového vysílání v místních jazycích) spolu se souvisejícími iniciativami, jako jsou #TakeCareBeforeYouShare a #PledgeToPause. V roce 2020 také generální tajemník vydal novou strategii a akční plán proti nenávislným projevům (Sherman – Trithart, 2021, s. 12).

Nejnovější reforma na půdě OSN vznikla v roce 2021 v souladu s iniciativou „Action for Peacekeeping“ (A4P); A4P Plus (A4P+) a zdůrazňuje potřebu vedení inovativních mírových

operací s podporou technologií. Cílem digitální transformace strategie je umožnit misím efektivněji plnit své mandáty a zvýšit bezpečnost a ochranu mírových jednotek využitím potenciálu digitálních technologií. Zároveň je cílem zajistit, aby se mírové mise nadále vyvíjely ve využívání technologií. V dokumentu s názvem „Strategie digitální transformace mírových sil OSN“ jsou upřesněny cíle, kterých chce OSN dosáhnout v rámci nového přístupu. V rámci mise MONUSCO se jedná o zavedení využívání mobilní aplikace zaměřující se na včasné varování před krizí, která byla vyvinuta pro usnadnění rychlé a koordinované reakce mise (UN, 2021, s. 26).

DISKUSE

Zatímco intervenující stát má tendenci považovat média a informace za „měkkou“ moc, hostitelské orgány je obvykle považují za zásadní politický nástroj (Nye, 2004). Taylor (2002, s. 313) v textu s názvem „Information Warfare and Information Intervention“ srovnal techniky informační intervence a techniky kybernetické války, přičemž poznamenal, že oba přístupy zdůrazňují význam informací pro strategii v době konfliktu. „Kybernetická válka a informační intervence jsou v tomto smyslu příbuzné fenomény“. Říká, že pokud se informace stanou prvkem strategie v postkonfliktní situaci, a ne pouze nediferencovaným produktem veřejné sféry, je obtížné uplatňovat tradiční myšlení o svobodě projevu a lidských právech.

Úloha práva a právního státu je ústřední v jakékoli debatě o strategické komunikaci. Kapitola VII Charty Organizace spojených národů opravňuje Radu bezpečnosti zajistit opatření proti ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. Článek 41 Listiny navíc výslovně stanovuje, že „Rada bezpečnosti může rozhodnout, jaká opatření, která nezahrnují použití ozbrojené síly, mají být použita k provedení jejích rozhodnutí, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby tato opatření použili. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků a železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rozhlasových a jiných komunikačních prostředků a přerušování diplomatických styků“ (Charta OSN, kap. 7, čl. 41).

V souladu s tím Blinderman (2002, s. 107) spatřuje z právního hlediska rozdíl mezi informační intervencí a jinou formou intervence v roli síly. Odkazuje na Chartu OSN a článek 51, který zakazuje státu použít sílu proti jinému státu, s výjimkou jedná-li v sebeobraně nebo získá schválení od Rady bezpečnosti. Informační intervence předpokládá, že stát použije nenásilné prostředky k dosažení cíle zabránit porušování lidských práv.

Strategická komunikace v mírových operacích OSN vykazuje některé podobnosti s komunikací v tradičních vojenských operacích. Jak u vojenských informačních operací, tak u mírových operací zahrnuje strategická komunikace koordinované využívání více kanálů ke zprostředkování cílů operace různým skupinám příjemců. V obou případech mohou působit jako „násobitel sil“ ve službách „ochrany sil“ (Avruch a kol., 2000, s. 19). Zahrnují soupeření s protivníkem o kontrolu sdělení a utváření veřejného mínění. Přesto existují důležité rozdíly.

Ačkoli mírové operace obvykle zahrnují rozsáhlé vojenské a policejní složky a mohou používat sílu v časově omezeném a lokalizovaném rozsahu, většina misí využívá k dosažení politických cílů řadu civilních, vojenských a policejních opatření. Mírové operace OSN musí pro strategickou komunikaci používat širší, méně militarizovanou optiku.

Dan Lindley (2004) definuje informační operace v kontextu udržování míru jako „využívání médií k pomoci mírové operaci při plnění jejího mandátu“, včetně informování veřejnosti a osvěty. Podle této definice je většina činností jednotek strategické komunikace a informování veřejnosti při mírových operacích právě informačními operacemi. V případě mírových operací je však cílem „pravdivě a komplexně informovat místní i globální publikum o úloze, činnosti a plánech mise“ (Oksamytna, 2018, s. 12).

V rámci strategické komunikace používají národní armády informační operace také jako taktické nástroje, které mohou přesahovat normativní, doktrinální a etické hranice udržování míru. Tyto hranice ještě více rozšiřují psychologické operace („psyops“), které jsou často považovány za podmnožinu informačních operací. NATO definuje psyops jako „plánované psychologické aktivity využívající metody komunikace a další prostředky zaměřené na publikum s cílem ovlivnit vnímání, postoje a chování, což má vliv na dosažení politických a vojenských cílů“ (NATO, 2009).

Nejednoznačnost se vyskytuje ve vytváření integrovaných přístupů k informační politice a řízení při předcházení konfliktů nebo budování míru. Přesto zůstává důležité, jak nám připomíná Philip Taylor (2002), udržet tyto dvě dimenze oddělené. Vzhledem k všudypřítomnému rozšíření civilních a vojenských informačních aktivit je stále naléhavější zajistit zachování určitých operačních rozdílů. Pokud k rozlišování nedojde, hrozí ztráta důvěry v informace a tím se zvyšuje předpoklad, že by mohla média sloužit potřebám vnější propagandy (například zájmům mise OSN nebo dárcovské vlády), což by poškodilo důvěryhodnost úsilí o rozvoj společnosti a mediálních aktivit.

ZÁVER

Dříve využívaný pojem „intervence“ byl kontroverzní v podstatě kvůli možnému rozsahu činností, které by mohl obsáhnout. Na jedné straně by mohl zahrnovat vojenskou intervenci a v případě informační intervence existuje možnost rozšířit jej dále o klamné operace. Na druhou stranu by se mohlo jednat o jakýkoli druh nátlaku na stát a cíle veřejné diplomacie (Jacob, 2017, s. 8). Sporný je nejen pojem „intervence“, ale i slova, která mu předchází. Například termín „humanitární intervence“ byl médií, odborníky a vládními funkcionáři používán pro označení vojenských intervencí, a to k velkému odporu humanitárních agentur a pracovníků. Humanitární organizace trvají na tom, že výraz „humanitární intervence“ by měl být používán zřetelně k popisu intervencí prováděných „za deklarovaným účelem ochrany nebo pomoci ohroženým lidem“. Navíc výraz „humanitární“ má tendenci předjímat, že zásah je obhajitelný (Evans – Sahnoun, 2001, s. 9).

Problematika strategické komunikace je stále diskutovaným tématem na půdě OSN, debaty se vedou na téma přeformulování postupů a technik informačních intervencí a jejich procesu schvalování. Strategická komunikace zahrnuje širokou škálu činností, a to od přesvědčování zemědělců ve východní části DRK, že je bezpečné cestovat do Gomy v Severním Kivu, jakož i tak složitou činnost, jako je přesvědčování hutuských bojovníků v Kivu, aby složili zbraně, připojili se k programu MONUC DDRR a byli repatriováni zpět do Rwandy. V obou případech strategická komunikace znamená využívání médií mezinárodními aktéry včetně vládních a nevládních organizací, popřípadě jejich vzájemnou spolupráci (Jacob, 2017, s. 8).

Současná strategie využívání informačních technologií v krizových oblastech již není výsadou pouze státních aktérů, ale i nestátních. Digitální média představují rostoucí výzvu pro aktivity udržování míru. Velké množství uložených dat však vkládá obrovskou moc do rukou těch, kdo jimi disponuje, a mohou tak vést k jejich zneužití. Na vzestupu jsou kybernetické útoky pro finanční zisk, zničení nebo narušení infrastruktury, krádeže nebo manipulaci s informacemi (UN, 2021: 13).

PODĚKOVÁNÍ

Článek byl publikován v rámci projektu Vědecko-výzkumného záměru MUP č. E66-91, financovaného z podpory MŠMT na institucionální rozvoj výzkumné organizace v roce 2021/2022.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ARQUILA, J. – RONFELDT, D. 1999. *The emergence of neopolitik: Toward an American information strategy*. Santa Monica, CA: RAND. 1999. s. 53. ISBN 0-8330-2698-4.

AVRUCH, K. a kol. 2000. *Information Campaigns for Peace Operations. C4ISR Cooperative Research Program*. 2000. s. 19. ISBN 1-893723-01-1.

BIRNBACK, N. 2019. *Under the Blue Flag: Leadership and Strategic Communications in UN Peace Operations*. International Forum on the Challenges of Peace Operations, Policy Brief 4. 2019. s. 4-9.

BLINDERMAN, E. 2002. *International Law and Information Intervention*. In: *Forging Peace: Intervention, human rights and the management of media space*. Edinburgh University Press. 2002. s. 107. ISBN 9781474471787.

BRAHIMI Report. 2000. *Report Of The Panel On United Nations Peace Operations*. [A/55/305]. s. 4. [online]. In: United Nations Peacekeeping, 2000. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/jte8>>.

- EVANS. G. – SAHNOUN. M. 2001. *The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*. 2001. s. 9. ISBN 0889369607.
- FITZPATRICK, K. 2007. *Advancing the New Public Diplomacy: A Public Relations Perspective*. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2007. s. 187-211. DOI: 10.1163/187119007X240497.
- GHALI. B. B. 1992. *An Agenda for Peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peacekeeping, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on January 31, 1992*. [online]. In: *United Nations*. 1992. s. 14. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/xuy4>>.
- HALLAHAN. K. a kol. 2007. *Defining Strategic Communication*. *International Journal of Strategic Communication* 1, č. 1. 2007. s. 1. DOI: 10.1080/15531180701285244.
- HOLZGREFE, J. L. 2003. *The humanitarian intervention debate*. In: *Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge University Press: Cambridge. 2003. s. 18. ISBN 9780511252624. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511494000>.
- HOWARD. L. M. 2019. *Power in Peacekeeping*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. ISBN 978-1-108-47112-1.
- CHARTA OSN. 2023. *Kapitola VII. Článek 41*. [online]. In: *Repertory of Practice of United Nations Organs*. 2023 [cit. 2022-31-10] Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/noi0>>.
- CHARTA OSN. 2023. *Kapitola VII. Článek 51*. [online]. In: *Repertory of Practice of United Nations Organs*. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/esxj>>.
- JACOB. J. U. 2016. *Target Gutahuka: The UN's Strategic Information Intervention in the Democratic Republic of Congo*. *Media and Communication*, Vol. 4, Issue 2. 2016. s.106. ISSN: 2183-2439. Doi: 10.17645/mac.v4i2.583.
- JACOB. J. U. 2017. *Convincing Rebel Fighters to Disarm: UN Information Operations in the Democratic Republic of Congo*. De Gruyter Oldenbourg. 2017. s. 8. ISBN 9783110469295.
- LEHMANN. I. 1999. *Peacekeeping and Public Information: Caught in the Crossfire*. London, UK: Frank Cass. 1999. ISBN 0-7146-4490-0.
- LINDLEY. D. 2004. *Untapped Power? The Status of UN Information Operations*. *International Peacekeeping* 11, no. 4. 2004. DOI: 10.1080/1353331042000248696.
- METZL. J. F. 1997 a. *Information Intervention: When Switching Channels Isn't Enough*. *Foreign Affairs* 76(6). 1997. s. 17; 41-42. DOI: 10.2307/20048273.
- METZL, J. F. 1997 b. *Rwandan Genocide and the International Law of Radio Jamming*. *The American Journal of International Law* 91, no. 4. 1997. s. 628-630. DOI: 10.2307/2998097.
- MONUC. 2022. *DDRRR*. [online]. In: *United Nations Mission in The Democratic Republic of Congo*. 2022. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/jbdl>>.

- NAIDOO, S. 2002. *The Inter-Congolese Dialogue: Negotiations for a Democratic State or the Formalisation of a New Scramble?* Friedrich Ebert Stiftung. 2002. s. 60. ISBN 1-919706-24-0.
- NATO. 2009. *NATO Strategic Communications Policy*. NATO doc. SG (2009)0794, [online]. In: *NATO Strategic Communications Policy*. 2009. [cit. 2022-31-10] Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/wjtv>>.
- NYE, J. 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs: NY. 2004. s. 5-9. ISBN-10 1-58648-306-4.
- NYE, J. 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. Public Affairs: NY. s. 100. [online]. In: Jstor. 2008. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/waz7>>.
- NYE, J. 2011. *The Future of Power*. Public Affairs: NY, 2011. s. 22-46. ISBN-139781586488925
- OKSAMYTNA, K. 2018. *Policy Entrepreneurship by International Bureaucracies: The Evolution of Public Information in UN Peacekeeping*. *International Peacekeeping* 25, no. 1. 2018. s. 12. DOI: 10.1080/13533312.2017.1395286.
- SHERMAN, J. – TRITHART, A. 2021. *Strategic Communications in UN Peace Operations: From an Afterthought to a Core Mandate*. [online]. In: *International Peace Institute*. 2021. s. 4-12. [cit. 2022-31-10] Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/sef7>>.
- SCHOUMAKER, B. a kol. 2009. *Political turmoil, economic crises, and international migration in DR Congo: Evidence from event-history data (1975-2007)*. IUSSP International Seminar on Demographic Responses to Sudden Economic and Environmental Change Kashiwa, Chiba, JAPAN, 21-23 May 2009. [online]. In: *Demographic Responses to Economic and Environmental Crises*. IUSSP. 2010. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/ybhm>>.
- SNOW, N. 2020. *Public Diplomacy*. Oxford Research Encyclopedia. [online]. In: *International Studies*. 2020. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/rtug>>. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.518>.
- SPINK, L. 2018. *Protection with Less Presence: How the Peacekeeping Operation in the Democratic Republic of Congo Is Attempting to Deliver Protection with Fewer Resources*. [online]. In: *Center for Civilians in Conflict*. 2018. s. 24-25. [cit. 2022-31-10] Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/wacj>>.
- TAUNYA, J. N. 2004. *Public Information and the media: Radio Okapi's contribution to the peace process in the DRC*. In: *Challenges of Peace Implementation: The UN Mission in the Democratic Republic of the Congo*. Pretória: Institute for Security Studies. 2004. s. 56-67. ISBN 1919913467.
- TAYLOR, P. M. 2002. *Information warfare and information intervention*. In: *Forging Peace: Intervention, human rights and the management of media space*. Edinburgh University

Press. 2002. s.313. ISBN 9781474471787. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781474471787-014>.

THOMPSON, M. – PRICE, M. E. 2002. *Forging Peace: Intervention, human rights and the management of media space*. Edinburgh University Press. 2002. s. 25-42; 148. ISBN 9781474471787.

UNITED NATIONS PEACEKEEPING. 2021. *Strategy for the Digital Transformation of UN Peacekeeping*. [online]. In: *United Nations Peacekeeping*. 2021 [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/wmou>>.

UNITED NATIONS. 2018. *Declaration of Shared Commitments on UN Peacekeeping Operations*. [online]. In: *Action for Peacekeeping*. 2018. [cit. 2022-31-10] Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/nzxx>>.

UNITED NATIONS. 2020. 'Verified' initiative aims to flood digital space with facts amid COVID-19 crisis. [online]. In: *United Nations*. 2020. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/kpe5>>.

UNITED NATIONS. 2021. *A4P+: Priorities for 2021–2023*. [online]. In: *United Nations*. 2021. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/udhu>>.

WAIŠOVÁ, Š. 2011. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2011. s. 22-23. ISBN 978-80-7380-339-1.

WORLD BANK. 2002. *DDRRR*. [online]. In: *Country overview*. 2002. [cit. 2022-31-10]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/plr0>>.

Mgr. Mira ABRAHAMYAN

Katedra mediálních studií Metropolitní univerzity v Praze

Tel.: +420 732 450 612

E-mail: mira.abraha@gmail.com